

Мамусине серце

Володимир Хронович

Павло Сидорчук, тридцятилітній хазяїн з нашого села, несподівано зустрівся в місті зі своїм приятелем Прокопом Найданом. Після радісного привітання пішов він з ним на кухню пива. У першу світову війну були разом майже на всіх фронтах. Найбільше здружилися на італійському, де пережили багато лиха. Тому мали що згадувати і про що говорити, бо Прокіп проживав у сусідньому повіті, і обидва відтоді, як повернулися з війни, ще не бачились.

— Живу несугірше, — почав Павло, — мав трохи свого поля, трохи взяв ґрунту в придане за жінками, побудував нову хату і стайню і якось тягнуся вперед. Узяв оце другу жінку, добру і гарну, є Два хлопчики, яким уже на другий рік іде. Один, щоправда, не мій, але я переписав його на своє прізвище і люблю як рідного.

— А чий же то хлопчик і звідки він у тебе взявся? — спитав Прокіп, вельми тим зацікавлений.

— Це таки рідний синок моєї другої жінки Ірини, від її першого чоловіка. Її молодша сестра Марта була одружена зі мною, але після важких родів, даючи життя дитині, віддала своє. Хлопчик народився здоровий, і того самого дня Ірина забрала його до себе. Вона теж народила тоді хлопця.

У мені ніби камінь спав з серця. Жаль було померлої, але жаль було й дитини.

— Після похорону, йдучи з Іриною з цвинтаря, завітав я до її хати, щоб подивитись на свого синочка і втішити трохи своє горе. Показала мені Ірина на дві крихітки в ліжку та й каже:

— Пізнавай, котрий з них твій.

— Важко, — відповідаю, — бо одне подібне до другого, як дві краплі води.

— Такий-то ти батько, — усміхнулась гірко.

— А ти пізнаєш? — з недовір'ям дивлюсь на неї. Мої слова вхопили її за серце.

— Ти що, здурів? — скрикнула гнівно. — Я ж мати.

— Голих в купелі не пізнаєш...

— Не бійся, — каже, — не поплутаю. Твій хоч тиждень молодший від мого, але трохи важчий, і для певності я зав'язала йому на шиї синю стрічечку, а своєму червону. Ось це твій — на, дивись.

Не довіряючи Ірині, поцілував я в чоло і свою крихітку і її та задумано поплентався до пустої хати.

А через кілька днів Іринин чоловік захворів на тиф, відвезли його до шпиталю. Там і помер. Залишилась Ірина вдовою. Коли ж настала зима, обвінчали нас, і вона з дітьми перейшла жити до мене, лишивши хату братові. Хлопчики вже ходити починають.

— А тепер хоч розрізняєш синів? — спитав Прокіп весело.

— Дружина вбирає їх у різнокольорові сорочки, а своєму навіть хрестик повісила на шию, бо так і ростуть схожі. Та я Петрика пізнаю і тоді, коли після купелі обоє голі

лежать. Мій тепер багато легший від її Сидорка.

— А чому?

— Бо свого краще годує і більше ним піклується, частіше на руки бере і ніжніше голубить, коли плаче. Мій Петрик часом кричить, кричить аж заходиться, та їй ні пече, ні гріє. Все пантрує, щоб тільки, борони Боже, не плакав її Сидорко. Я вже і сварив її за це, і просив — ніщо не помагає. "Стидайся, — кажу не раз, — ти не мачуха йому, а тітка. Це ж дитина твоєї сестри". Поплаче трохи, пожуриться, обіцяє бути іншою, та після двох-трьох днів Сидорко знов у неї на руках, а мій Петрик десь хлипає в . кутку та ложкою об порожню миску постукує. Це зараз, а що буде потім? Не дуже мені весело на душі.

Прокіп трохи подумав, а далі каже:

— Ти найліпше зробиш, як свого Петрика віддаси нам. Ми з жінкою навіть і заплатимо тобі за нього.

— Ти жартуєш?

— Ні, не жартую. Ми, бачиш, з жінкою живемо чотири роки, а дітей у нас нема і здається, що таки й не буде. В нашому ж малому господарстві немає тільки дитини. Побиваємось за неї гірко.

Павло задумався:

— Про те, щоб я віддав свою дитину, і мови бути не може, — сказав по добрій хвилі. — Хлопчика я щиро полюбив і бачу, що й він мені тим самим відплачує. Тільки рано встану або ввійду з подвір'я в хату — проситься до мене на руки. Дитина вже тепер, мабуть, відчуває, що ця нібито мама — не його мама. Та мені зараз прийшло інше на думку, і якщо ви з жінкою будете згодні, то я на це піду. Віддам я вам їх обох, але ненадовго. Як підростуть до шкільного віку, заберу назад. Моя ж Ірина не повинна того знати. Сам буду зрідка навідуватися. Тільки як хлопчики будуть у вас кривдні, то я їх і до року заберу. Ти мусиш заступити їм рідного батька, а твоя жінка — рідну маму. Порадьтеся об тім, і якщо згодні — дайте знати.

Прокіп усміхнувся:

— Мені не треба довго радитися, бо жінка тут, у місті. Пішла десь купувати...

Не докінчив Прокіп слів, як появилась його Ганнуса і, зачувши, про що йде мова, дуже зраділа.

— Трьох візьму, не лише двох! — сказала.

Минуло кілька тижнів, а Павло своїх хлопчиків держав таки вдома. Вагався відвозити їх до Найданів, хоч вірив, що така зміна батьків дітям тільки на користь піде. Петрик не буде кривджений, а Сидорко пещений. "Чужа мати різниці між ними робити не стане", — думав на самоті.

"Воно так, — снувалась інша думка, — до сімох рочків хлопчики будуть однаково люблені. А як привезеш їх назад до хати? Почнеться те саме, що й тепер".

"Ні, не почнеться, — знову передумав. — Петрик матиме тоді вже свій розум і кривди зробити собі не дасть".

Переконавшись остаточно, Павло шукав нагоди, щоб відправити дітей. І як Ірина

пішла на торг до сусіднього містечка, він зібрав усе необхідне в дорогу, посадив зраділих хлопчиків на віз та й поїхав з ними до Найданів. Залишив жінці ключ від хати, на столі — коротеньку записку:

"Приїду аж ранком".

Біль і розпуку Ірини після її повернення додому важко описати. Бідна мати не знала, до чого вдатися. Зразу думала взяти Павла криком, лайкою, плачем і погрозами, але, переконавшись, що все це відбивається від нього, як горох від стіни, стала цілувати йому руки та благати:

— Верни мені, Павлику, моїх синочків!

— Хіба одного, бо другий не твій, — відповів байдуже.

— Мій, мій, обидва мої! — схлипувала, заливаючись сльозами.

— То ще колись побачимо...

— Мої, мої! Тільки верни мені їх...

Дарма, Павло був непіддатливий. Його тверду відмову скріпляла думка, що він робить все це на користь і її дитині. Тоді жінка стала шукати помічі. Ходила до сусідів, до вчителів, до батюшки, а його й це тільки сердило. Не витерпів одного вечора, сказав їй твердо:

— Не шукай дітей, бо лишень тратиш даремно час та занедбуєш хату. Я не ворог твоєї дитині, а тим більше своїй. Хлопці здорові, веселі, в добрих руках. Прийде час — я сам їх привезу. Тобі тяжко без них, мені теж не легко. Але так треба.

Бідній жінці не було вже чого казати. Вона вмовкла, схилила сумно голову і, як могла, вгамувала своє горе. Потішала себе одною думкою: Павло зробить те, що обіцяє.

Довго очікувана матір'ю днина надійшла. Після шести років, коли дітей треба було записувати до школи, привіз їх Павло додому. Дружина, вгледівши Павла з двома хлопчиками на возі, вискочила мерщій з хати, кинулась обнімати і цілувати дітей.

— Дорогі ви мої, мої найдорожчі!

— Пізнавай тепер, Ірино, котрий з них твій, — шепнув Павло на вухо і усміхнувся. — Колись, як вони були ще крихітками, я не міг розпізнати.

Жінка тільки руки заломила. Перед нею стояли два хлопчики одного росту і дуже подібні, до того ж в однаково вишиваних сорочках і в однакових штанцях. Глянула їм в очі, а вони карі, мов терен. Глянула на їх волосся і аж за серце вхопилася: в обох таке, як у Павла, чорне, ніби вугілля, а личка рум'яні і весело усміхнені. Ірина заніміла.

— Ну, соколики, — гукнув Павло весело, — признавайтесь мамі, хто з вас Сидорко!

Як тільки відгукнувся один на своє ім'я, вхопила його мати на руки, залишила чоловіка з Петриком на подвір'ї і побігла до хати. У Павла защеміло серце. Взяв він Петрика та, притискаючи міцно до грудей, і собі попрямував у хату. Там глянув на жінку, похитав сумно головою, і вона зрозуміла все. Схаменулася, та було пізно.

В наступні дні Ірина старалась не робити ніякої різниці між дітьми, і все-таки їй не вдавалось. За Сидором біг її зір, його першого шукала, коли десь зникав на вулиці, його брала в оборону і оправдувала, коли з Петриком тягався за чуба. Так і в школі. Все хтось був винен, тільки не Сидор. Годувала, правда, однаково і навіть сердилась, коли

Петрик чогось їсти не хотів і підсував Сидоркові. Та згодом побачив Павлів синочок, що мати Сидоркові краще яблуко пхає в торбину, як йдуть до школи, і більшого коржика дає, і частіш пригортає його та голубить. Тим часом Павло наче й не бачив різниці між хлопцями: обох по-батьківськи любив, обох брав у поле, на пасіку.

За рік, однак, побачив, що те, чого боявся віддавна, набирає щораз гостріших форм, і надумав з тим покінчити. Коли хлопці були в школі, звернувся до жінки:

— Ірино, ти кривдиш не мою дитину, а свою власну. Віддаючи Найданам хлопців на виховання, назвав я Сидорка Петриком, а Петрика Сидорком.

Дружині мовби ніж в серце хто всадив.

— Бузувіре, лютий бузувіре! — крикнула голосно, впала на ліжко і розплакалась. А ще як згадала, що цілий рік більше серця і уваги віддавала не своїй дитині, то й межі не було її розпачеві. До пізньої ночі сиділа в головах Петрика, до безтями його цілувала і прегірко собі дорікала над сонним хлопчиною.

Другого дня спостеріг Павло у жінки перемену. Всю увагу звертала тепер на Петрика. Так минув ще один рік, і хлопчики перейшли до третього класу.

Між собою вони не ворогували, а Петрик, бачачи поведінку мами, навіть ще більше полюбив Сидорка, хоч і відчував інше ставлення матері, теж мовчав і нікому не жалівся. Та коли побачив, що вона за Петриком і світа Божого не бачить, прийшов раз до батька, обняв його за шию і прошепотів крізь сльози:

— Татусю, мені здається, що моя мама — не моя мама.

Павла затрясло. Ухопив хлопця за руки, крикнув на цілу хату:

— Ні, ні, Сидорчику! Це неправда. Твоя мама — рідна, рідна мама!

Ірина розгубилась і не знала вже, у що вірити. Її непевність скріпили Павлові слова:

— Якщо так, Ірино, то й до самої смерті не довідаєшся тепер, котра дитина твоя, а котра твоєї сестри. Шануй тому і люби їх однаково...

Промчались літа, і страшна біда спіткала рідну землю: гітлерівці напали. Петрикові і Сидоркові минув тоді 18-й рік, пішли вони захищати Батьківщину. Вернувся ж додому тільки один. Другий в нерівнім бою чесно склав свою голову.

— Тепер я тобі скажу відверто, котрий з них загинув, а котрий повернув: твій чи твоєї сестри, — сказав Павло Ірині на самоті і гірко усміхнувся.

— Ні, не кажи! — крикнула Ірина, заламуючи руки. — Не кажи!..

Джерело: Хронович В. М. Мамусине серце: Оповідання. — К.: Веселка, 1994.